

67-72-41/1

вдг 27.08.2020р

Голові разової СВР ДФ 35.052.015
у Національному університеті «Львівська політехніка»
д. пед. н., професору
Мукан Н.В.

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, доцента,

завідувача кафедри початкової та дошкільної освіти

Львівського національного університету імені Івана Франка

Мачинської Наталії Ігорівни на дисертаційне дослідження

Кушпіт Уляни Володимирівни

**«ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ
ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИКИ»,**

**представленого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 015
Професійна освіта (за спеціалізаціями), галузь знань 01 Освіта / Педагогіка**

***1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними
планами галузей науки***

Модернізація системи вищої освіти України потребує впровадження в освітній процес нових наукових підходів, ефективних форм, методів і засобів професійної іншомовної підготовки студентів сучасного закладу вищої освіти, реалізація яких зорієнтована на оновлення всіх ланок відповідно до потреб міжнародного співробітництва, інноваційного розвитку та європейської інтеграції. Ідея важливості модернізації професійної підготовки з урахуванням європейських стандартів відображена в Національній доктрині розвитку освіти (2002), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Національній рамці кваліфікацій (2011).

Існуючі моделі професійного розвитку вчителів потребують змін відповідно до трансформації післядипломної педагогічної освіти, зміни нормативно-правової бази щодо суб'єктів, які можуть підвищувати кваліфікацію педагогів. Фахова підготовка вчителя фізики має спиратися на компоненти знань, яким в освітньому процесі та навчальних планах закладів вищої освіти не надається достатньої уваги. Таким аспектом підготовки вчителя фізики є іншомовна складова, оскільки сформована іншомовна компетентність учителя позитивно впливає на його готовність до професійної діяльності загалом. Без належної іншомовної підготовки значно звужуються можливості сучасного вчителя в удосконаленні власної професійної підготовки, оскільки це суттєво обмежує йому доступ до іноземних джерел інформації, роботу з комп'ютерною технікою за наявності іншомовних програм і редакторів. Навчання іноземної мови досить часто відбувається без урахування професійних запитів студентів за допомогою традиційних методів, що призводить до зниження їхньої пізнавальної активності.

У результаті цього має місце втрата інтересу до іноземної мови і, відповідно, зниження рівня знань, фахівець не отримує достатньої іншомовної підготовки й зіштовхується із суттєвими труднощами в застосуванні мови в ситуаціях професійного спілкування. З огляду на актуальність проблематики дисертаційне дослідження Кушпіт У.В. відображає специфіку розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики саме в контексті інтегративного відходу як невід'ємного складника сучасної вищої професійної освіти.

Тема дисертаційного дослідження відповідає науковому напрямку кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» «Теоретико-методичні засади професійного розвитку особистості». Дисертація виконана в межах науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади професійного розвитку особистості в умовах євроінтеграційних процесів» (номер державної реєстрації 0116U004108). Тема затверджена вченою радою Інституту гуманітарних та соціальних наук (протокол №4 від 24.10.2018) та уточнена Вченою радою Інституту права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» (протокол №18/20 від 10.02.2020).

2. *Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації*

Дисертанткою обґрунтовано професійну підготовку вчителя фізики як міждисциплінарну проблему. У дисертаційному дослідженні розв'язано наукове завдання щодо теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки педагогічних умов застосування інтегративного підходу до розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики. Запропоновано методичні матеріали для розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики, зокрема: термінологія та глосарій; англійські змісти літературних джерел з фізики; тексти для читання з фізики; англійські графіки, таблиці, узагальнення тем з фізики, фізичний експеримент та задачі англійською мовою; англійські лабораторні роботи, біографії вчених-фізиків тощо.

3. *Нові факти, одержані здобувачем.*

Дисертаційна робота Кушпіт У.В. є комплексним педагогічним дослідженням, у якому на міждисциплінарному рівні означено особливості розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики на засадах інтегративного підходу. Зокрема: *вперше теоретично обґрунтовано та експериментально* перевірено педагогічні умови розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики на засадах інтегративного підходу (забезпечення мотивації іншомовної підготовки вчителя фізики та її реалізація у системі «мета-засіб-результат» (метою є іншомовна компетентність, засобом – використання інтегративного підходу, а результатом – підвищення якості підготовки вчителя фізики); обґрунтування фахової компетентності вчителя фізики «готовність до іншомовної професійної діяльності»; інтегративний підхід до розвитку іншомовної компетентності вчителя фізики; розроблення методик та

науково-методичного забезпечення реалізації моделі; *визначено методологічні підходи* (компетентнісний, інтегративний, структурний та системний) як теоретичну базу розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики; *розроблено модель* розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики на засадах інтегративного підходу, визначено критерії та рівні сформованості професійної іншомовної компетентності вчителя фізики.

Удосконалено методичні засади розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики.

Уточнено сутність поняття «професійна іншомовна компетентність вчителя фізики».

Подальшого розвитку набули положення щодо реалізації можливостей використання інтегративного підходу у розвитку професійної компетентності вчителя фізики.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз змісту дисертації та публікацій Кушпіт У.В. є підставою для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених автором результатів.

Грунтовне вивчення джерельної бази (240 найменувань, з них 60 – іноземними мовами) уможливили виокремлення обґрунтованих суперечностей, на розв'язання яких було спрямовано 4 завдання дослідження. Аналіз зазначених джерел і використання низки теоретичних та емпіричних методів дали змогу дисертантці об'єктивно висвітлити сукупність аспектів досліджуваної проблеми, зокрема: виявити особливості розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики на засадах інтегративного підходу; обґрунтувати педагогічні умови моделювання розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики на засадах інтегративного підходу; розробити методику використання іншомовних джерел інформації вчителем фізики у професійній діяльності; запропонувати відповідне науково-методичне забезпечення та методичні матеріали для викладачів та студентів; визначити критерії, показники та рівні розвиненості професійної іншомовної компетентності вчителя фізики на засадах інтегративного підходу та експериментально перевірити ефективність обґрунтованих педагогічних умов на практиці.

Викладений у вступі науковий апарат дає можливість цілісно уявити авторське бачення розв'язання досліджуваної проблеми, його алгоритм, інструментарій, способи інтерпретації одержаних результатів.

Використання комплексу загальнонаукових та емпіричних методів наукового дослідження забезпечило одержання достовірних і обґрунтованих результатів наукового дослідження. Вибір методів дослідження (аналіз філософської, психолого-педагогічної і методичної літератури, нормативно-правових документів у галузі освіти; аналіз та узагальнення педагогічного досвіду; моделювання; систематизація, узагальнення та формулювання на їх основі

висновків дослідження; опитування, спостереження, бесіди, анкетування, тестування; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи); методи математичної статистики для обробки й узагальнення результатів дослідницько-експериментальної роботи, перевірки їхньої достовірності, з'ясування кількісних залежностей між явищами та процесами, що вивчалися) зумовлено визначеною метою і є адекватним завданням, які розв'язує авторка. Одержані дані та результати їх опрацювання вказують на ефективність наукової траєкторії дослідження.

Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації забезпечені методологічною обґрунтованістю вихідних положень; використанням методів відповідно до мети та завдань дослідження; аналізом значного обсягу науково-педагогічних джерел, документів професійних організацій, нормативно-правової бази та науково-методичного забезпечення розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики на засадах інтегративного підходу, позитивними результатами впровадження матеріалів дисертації у роботу закладів вищої освіти України.

Дисертацію виконано на високому науковому рівні. Кушпін У.В. володіє теорією проблеми і методами її дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, вміщені в ній актуальні інформаційні матеріали.

Зміст анотацій, поданих українською та англійською мовами, відображає зміст дисертації та висвітлює суттєві її аспекти та основні положення.

Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю дисертантки у міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Наукові здобутки Кушпін У.В. складають теоретичну і методичну базу для подальших досліджень проблем професійної освіти, загальної педагогіки, професійної педагогіки, методики викладання навчальних дисциплін тощо.

Результати дослідження впроваджено у роботу Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/10 від 24.02.2020), Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка №166/02-13 від 26.02.2020), Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (довідка №100 від 26.02.2020), Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (довідка №708/01-14 від 27.02.2020), Закарпатського Інституту післядипломної педагогічної освіти Департаменту освіти і науки Закарпатської обласної державної адміністрації (довідка №09-10/126 від 27.02.2020).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Теоретичні положення та обґрунтовані рекомендації (педагогічні умови, модель застосування інтегративного підходу до розвитку професійної

іншомовної компетентності вчителя фізики, науково-методичні рекомендації) можуть використовувати працівники закладів післядипломної педагогічної освіти, закладів вищої освіти у процесі підвищення кваліфікації та підготовки вчителя фізики, керівники структурних підрозділів з метою удосконалення програм професійної підготовки майбутніх учителів фізики. Результати дослідження, матеріали публікацій, обґрунтовану термінологію та базу даних можуть застосовувати дослідники для здійснення подальших педагогічних досліджень, присвячених проблемам підвищення кваліфікації учителів.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, значною мірою забезпечуються логічною структурою роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає вирішенню поставлених завдань дослідження. Логічну структурованість роботи забезпечують висновки та узагальнення, а також унаочнюють 24 рисунки та 10 таблиць на 15 сторінках, а також 15 додатків на 83 сторінках.

У першому розділі «Професійна іншомовна компетентність вчителя фізики як педагогічна проблема» – проаналізовано поняття «професійна компетентність вчителя фізики», подано характеристики та вимоги до професійної підготовки сучасного вчителя фізики, представлено можливості його професійного розвитку у системі підвищення кваліфікації та післядипломної освіти; обґрунтовано розвиток професійної компетентності вчителя фізики в контексті провідних методологічних підходів (компетентнісний, інтегративний, структурний та системний), виявлено сутність та особливості професійної іншомовної компетентності вчителя фізики. Зазначено, що інтегративний підхід обґрунтовує взаємозв'язок умінь та навичок власне у його професійній діяльності; системний підхід збільшує точність розв'язання проблем; сприяє одержанню більш якісних результатів, навіть таких, які неможливо отримати іншим способом; дозволяє реалізувати синтез результатів, одержаних в окремих дисциплінах тощо; структурний підхід дозволяє визначити зміст розвитку компетентності та відобразити його структуру в змісті навчання за умов інтегративного підходу.

Визначено особливості професійної компетентності вчителя фізики та курсу іноземної мови, це: формування і розвиток умінь і навичок формування цілісної гнучкої системи інтегративних знань за оптимального поєднання предметного та проблемного підходів до змісту навчання; індивідуалізація змісту навчання за здібностями та потребами здобувачів освіти; застосування навчально-методичного забезпечення, що орієнтоване на ефективний розвиток іншомовної компетентності вчителя фізики; наступність у розвитку змісту професійного навчання та вивчення іноземної мови на інтегративній основі; перехід від традиційного інформаційно-пояснювального підходу, орієнтованого

на оволодіння іншомовною професійною компетентністю вчителя фізики; практична спрямованість навчання шляхом забезпечення інтегративних зв'язків між професійною та іншомовною підготовкою; формування і розвиток умінь і навичок самостійно працювати з іноземною професійною літературою засобами використання інтегративних умінь і навичок.

У другому розділі *«Педагогічні умови реалізації моделі розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики на засадах інтегративного підходу»* – запропоновано модель розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики, обґрунтовано педагогічні умови реалізації моделі у контексті використання іншомовних джерел інформації у професійній діяльності вчителя фізики.

У роботі показано, що принципами побудови моделі розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики на засадах інтегративного підходу є такі принципи: результативності, універсальності, професійної мобільності, наступності, доповнюваності, діяльності, взаємності, багаторівневості. Виведено принципи інтеграції змісту професійно орієнтованих дисциплін, іноземної мови та інформаційних технологій як методичну основу підготовки до використання іншомовних джерел інформації у професійній діяльності вчителя фізики: збереження нормативної частини змісту вихідних навчальних курсів (іноземної мови, інформатики, спеціальних дисциплін), забезпечення професійного спрямування у вивченні іноземної мови на роботу з інформаційними джерелами, можливість оновлення змісту варіативної частини навчальних програм, створення умов для практичної спрямованості навчання, встановлення оптимального співвідношення між теоретичними і практичними знаннями, вміннями та навичками, якими повинен володіти фахівець відповідного рівня професійної підготовки.

Обґрунтовано педагогічні умови розвитку іншомовної компетентності вчителя фізики: 1) забезпечення мотивації іншомовної підготовки вчителя фізики, де засобом є використання інтегративного підходу, метою – іншомовна компетентність, а результатом підвищення якості підготовки вчителя фізики; 2) обґрунтування фахової компетентності вчителя фізики «готовність до іншомовної професійної діяльності»; 3) інтегративний підхід до розвитку іншомовної компетентності вчителя фізики; 4) розроблення методик та науково-методичного забезпечення реалізації моделі.

У третьому розділі *«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики»* – здійснено експериментальну перевірку ефективності педагогічних умов формування та розвитку іншомовної компетентності вчителя фізики. Описано методику проведення констатувального та формувального етапу експериментального дослідження, критерії, показники та рівні сформованості професійної іншомовної компетентності вчителя фізики.

У процесі експериментального дослідження з метою аналізу формування та розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики

дисертанткою виокремлено наступні критерії: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та креативний. Відповідно, до кожного з критеріїв визначено три рівні розвиненості професійної іншомовної компетентності вчителя фізики: низький, середній та високий. У процесі проведення педагогічного експерименту виконано теоретичний аналіз рівня розвиненості професійної іншомовної компетентності у закладах загальної середньої освіти. Проведені дослідження зумовили необхідність визначення педагогічних умов та побудови моделі розвитку професійної іншомовної компетентності учителів фізики. З метою перевірки ефективності впровадження педагогічних умов було проведено експериментальне дослідження, перша частина якого передбачала виконання дослідження з метою визначення рівня розвиненості професійної іншомовної компетентності студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, що навчаються за спеціальністю «Середня освіта (фізика)» та вчителів фізики, що працюють у загальноосвітніх школах.

Визначено перспективні напрями подальших педагогічних розвідок.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, слід назвати деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. На нашу думку, **предмет дослідження** варто було би конкретизувати і зазначити педагогічні умови розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики на засадах інтеграції, про що у подальшому свідчить наукова новизна одержаних результатів.
2. У першому розділі **«Професійна іншомовна компетентність вчителя фізики як педагогічна проблема»** дисертанткою проаналізовано поняття «професійна компетентність вчителя фізики», подано характеристики та вимоги до професійної підготовки сучасного вчителя фізики, представлено можливості його професійного розвитку у системі підвищення кваліфікації та післядипломної освіти; виявлено сутність та особливості професійної іншомовної компетентності вчителя фізики. У контексті теоретичного аналізу лише частково проаналізовано здобутки зарубіжних дослідників. *Вважаємо, що дана проблема є достатньо розкрита зарубіжними дослідниками і саме тому доцільно було б представити їх здобутки окремим підпунктом дисертаційного дослідження для повноти розкриття даного питання.*
3. У п.1.1. **«Професійна компетентність вчителя фізики в контексті сучасних методологічних підходів»** Кушпін У. В. обґрунтовано розвиток професійної компетентності вчителя фізики в контексті провідних методологічних підходів (компетентнісний, інтегративний, структурний та системний). *Разом з тим зазначаємо на невідповідність змістової характеристики методологічних підходів, зокрема, дисертантка максимально звернула увагу на компетентнісний та інтегративний*

підходи, натомість структурний та системний підходи проаналізовано досить поверхнево.

4. У п.2.1. **«Модель розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики на засадах інтегративного підходу»** дисертанткою представлено модель розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики на засадах інтегративного підходу (стор.99). *Але ні у структурі самої моделі, ні у змісті параграфу не представлено змістового компоненту означеної моделі.*
5. У п.3.1. **«Рівні розвиненості та критерії розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики»** дисертаційного дослідження виокремлено критерії розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики – мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та креативний. *Але у роботі не зазначено методики, які були використані для виявлення рівня сформованості іншомовної компетентності вчителя фізики за означеними критеріями.*
6. У п. 3.3. **«Перевірка ефективності розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики та аналіз результатів експериментального дослідження»** дисертанткою ґрунтовно описано результати експериментального дослідження, ретельно проаналізовано показники сформованості іншомовної компетентності вчителя фізики, *але досить поверхнево зазначено заходи, які були використані у процесі проведення формувального етапу дослідження, що і спричинило отримані показники.*

Зазначаємо, що висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Результати, наукові положення, висновки та рекомендації достатньо повно викладено у 18 публікаціях, серед них: 1 розділ колективної монографії; 2 статті у виданнях, включених до наукометричних баз даних; 2 статті у наукових фахових виданнях України; 1 – у періодичному фаховому виданні іншої держави; 1 стаття в іншому виданні України; 10 праць апробаційного характеру; 1 науково-методичні рекомендації.

10. Висновок

Аналіз дисертації, анотацій та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження **Кушніт Уляни Володимирівни «Інтегративний підхід до розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики»**, є завершеним, самостійним дослідженням, має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки й практики. Дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку проведення експерименту з присудження

ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), а її авторка **Кушніт Уляна Володимирівна** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями), галузь знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти
Львівського національного університету
імені Івана Франка

Мачинська Н.І.

Підпис доктора педагогічних наук Мачинської Н.І. «засвідчую».

Секретар Вченої ради університету **доц. О.С. Грабовецька**

